

философский словарь / Под ред. *А. П. Алексеева*. – Издание 2-е, переработанное и дополненное. – М.: Проспект, 2001. – 496 с. 6. Філософський словник соціальних термінів / За загальною редакцією *В. П. Андрущенка*. – Харків: Корвін, 2002. – 672 с. 7. *Амосов Н. М.* Разум, человек, общество, будущее. – К.: Байда, 1994. – 186 с. 8. *Данилов А.Н.* Переходное общество: проблемы трансформации. – Мн.: Харвест, 1998. – 432 с. 9. *Маурик Дж., ван.* Эффективный стратег: Пер с англ. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 208 с. – (Серия «Менеджмент для лидера»). 10. *Губерський Л. В., Андрущенко В. П., Михальченко М. І.* Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз. – К.: Знання України, 2002. – 580 с. 11. *Момджян К. Х.* Введение в социальную философию. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО "МОДЭК", 1999. – 560 с. 12. *Гуревичев М. М., Пономарев А. С., Романовский А. Г.* Инновационный тип мирового развития: текст лекций. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2010. – 48 с. 13. Социальная философия / Под ред. *И. А. Гобозова*. – М.: Издатель Савин С. А., 2003. – 528 с. 14. *Андрущенко В. П.* Історія соціальної філософіїб (Західноєвропейський контекст). – К.: Тандем, 2000. – 416 с. 15. *Michnik A.* Espiring to freedom and escape from it // The International Herald Tribune. – 26 mars 2007.

О. С. Пономарьов, А. О. Харченко

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ І СУСПІЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ

З позицій соціальної філософії і філософії управління розглянуто завдання трансформаційних процесів в Україні. Проаналізовано причини їх непослідовності. Показано необхідність поглибленого вивчення феномену транзитивності й підвищення духовності народу.

А. С. Пономарев, А. А. Харченко

ФИЛОСОФИЯ УПРАВЛЕНИЯ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ

С позиций социальной философии и философии управления рассмотрены задачи трансформационных процессов в Украине. Проанализированы причины их непоследовательности. Показана необходимость углубленного изучения феномена транзитивности и повышения духовности народа.

А. С. Ponomaryov, А. А. Kharchenko

MANAGEMENT PHILOSOPHY AND PUBLIC TRANSFORMATION

From positions of social philosophy and management philosophy the tasks of transformation processes in Ukraine are considered. The reasons of their inconsistent are analyzed. The necessity of deep study of the phenomenon of tranzitivity and increase of spirituality of people is shown.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2010

УДК 378.(14)

*Калініна Л.А.,
м.Миколаїв , Україна*

ВПЛИВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Актуальність дослідження: вдосконалення системи освіти України висуває перед педагогічною наукою складні і відповідальні завдання, пов'язані з науковим обґрунтуванням цілей, завдань, змісту, форм, засобів і методів навчально-виховної діяльності на різних щаблях системи освіти. Розв'язання цих завдань можливе лише на підставі розширення й поглиблення науково-педагогічних досліджень нових питань і проблем, зумовлених реальними потребами суспільного розвитку.

Питання та проблеми, пов'язані з професійною підготовкою майбутнього вчителя, а саме формування техніки й технології педагога засобами театральної педагогіки, тобто за допомогою методикою навчання й виховання актора є актуальними питаннями сучасної педагогічної науки. Дослідження і розробка цієї проблеми є логічним, оскільки за сучасних умов система педагогічної освіти має істотно випереджати сьогоденні вимоги суспільства як до кількісного, так і до особливо якісного рівня підготовки кадрів та працювати на перспективу.

Відомо, що професійна майстерність учителя за своєю структурою є багатогранною, де головним і визначальним моментом є особистість педагога, але як один з найважливіших компонентів майстерності розглядається й педагогічна техніка, репрезентована системою емоційно-виразних засобів (голосових, моторних, мімічних, пластичних тощо), які забезпечують технологію педагогічної діяльності й найповніший прояв педагогічного потенціалу вчителя.

Отже, одним з найважливіших завдань педагогічної науки є підготовка фахівця, який відповідає цілям, змісту, методам, засобам навчання й виховання підростаючої генерації. При цьому йдеться не тільки про підготовку розуму й рук людини до виконання визначених функцій, але про психофізичний склад сучасного студента педагогічного вузу, майбутнього вчителя. Сучасний студент-майбутній вчитель має бути сформований і на рівні свідомості, і на підсвідомому рівні з установкою на педагогічну діяльність, яку йому належить здійснювати.

Включення елементів театральної педагогіки у процес підготовки майбутнього вчителя зумовлює формування особистості висококваліфікованого фахівця, що відповідає сучасним вимогам

До першочергових завдань перебудови народної освіти суспільство висуває завдання перетворення системи підготовки педагогічних кадрів. Однією з головних проблем, які необхідно розв'язати, є розробка сучасної концепції змісту й методикою підготовки майбутніх учителів. У першу чергу вимагає вдосконалення їх загальної педагогічної підготовки, зокрема її конкретизація й наближення до майбутньої професійної діяльності. У зв'язку з цим з особливо гостро постає питання оволодіння майбутніми вчителями сучасною педагогічною технологією й технікою-системою знань, умінь і навичок, необхідних для успішної педагогічної роботи.

В багатьох дослідженнях з педагогічної технології й техніки головну увагу, як правило, приділяють тим чи тим окремим питанням удосконалення загальної педагогічної підготовки. Водночас достатньо повне й усебічне дослідження дидактичного аспекту оволодіння вчителем системою педагогічних і психологічних якостей, необхідних для розв'язання стратегічних, тактичних, а також процедурних завдань у ході організації й проведення навчального процесу в школі, тобто педагогічною технологією й технікою, на сьогодні, на жаль, відсутні, що і обумовило вибір теми нашого дослідження.

Метою даної статті є висвітлення проблем формування педагогічної майстерності майбутніх учителів засобами театральної педагогіки.

З одного боку, це пояснюється недоліками у розвитку загальної педагогічної теорії, а з іншого-це відсутність належної уваги до питань оволодіння вчителями педагогічною

технологією й технікою. Про це говорив ще А.Макаренко: "теорія обмежувалася декларуванням принципів і загальних тез, а перехід до техніки був полишений на творчість і винахідливість окремих педагогів"[4, с.56]. Певною мірою це пояснюється особливостями соціального розвитку країни. За умов існування командно-адміністративної системи управління суспільством гальмувалися будь-які прогресивні тенденції у розвитку різних соціальних інституцій, в тому числі й школи. Впродовж тривалого часу головним і єдиним критерієм професійних якостей вчителя залишалось глибоке знання предмета. Цим глибоким знанням предмет виправдовувалася будь-яка професійна непридатність. Нині демократизація народної освіти в Україні вимагає докорінної перебудови організації й ведення процесу навчання й виховання в школі, яка неможлива без розробки й упровадження якісно нових педагогічних технологій і концепцій щодо підготовки високопрофесійних фахівців, здатних піднести престиж педагогічної професії. Однією з таких технологій і є, з нашого погляду, формування засад педагогічної майстерності майбутнього вчителя засобами театральної педагогіки.

У багатьох педагогічних інститутах країни студенти оволодівають елементами педагогічної технології й техніки в ході вивчення курсів "Основи педагогічної майстерності" та "Основи педагогічної творчості". Проте, слід зазначити, що зміст цих курсів, на жаль, занадто заідеологізований і перенасичений теорією, відомою студентам з курсів по теорії та історії педагогіки. Крім цього, у зазначених курсах не передбачене системне оволодіння технологією й технікою педагогічної діяльності, як її розуміємо ми. Особливо це відчутно у розділі "Елементи театральної педагогіки". На жаль, наголос зроблено виключно на напрацюванні акторських якостей, без урахування цілісної системи виховання актора, де кожний елемент зумовлює наступний і не існує окремо взятих елементів, вирваних з контексту театральної педагогіки.

Особливо слід підкреслити, що фундатор театральної теорії виховання актора К.Станіславський, вважав, що: "Система"-не "кухарська книга". Знадобилася якась страва, подивився зміст, відкрив сторінку-й крапка. Ні "Система"-не довідник, а ціла культура, на якій треба зростати й виховуватися впродовж тривалого часу. Її не можна завчити напам'ять, її можна засвоїти, ввібрати в себе так, щоб вона ввійшла у плоть і кров артиста, стала його другою натурою, злилася з ним органічно раз і назавжди, переродила його для сцени. "Систему" треба вивчати по частинах, але потім охопити в усьому цілому, добре зрозуміти її загальну структуру й склад. Коли вона розкриється перед вами, немов віяло, тоді тільки ви отримаєте про неї правильні уявлення"[6, с.203]. Це дозволяє зробити висновок, що система К.Станіславського-це наука цілісна, єдина, гармонійна, в якій кожний елемент зумовлює наступний. Вона складена з окремих частин, будь-яка з них є складне ціле, знов-таки складене з частин. Тому при вивченні системи як науки надзвичайно важливо, з одного боку, проникати в усі її дрібниці, опановувати її деталі, а з іншого-знати точно й певно місце кожної деталі, її призначення й роль як частини системи.

Ми вбачаємо в цьому принципову відмінність нашого дослідження і практичного курсу від згаданих вище дисциплін, яке спирається на висловлювання А.Макаренка: "Сама система засобів ніколи не може бути мертвою й застиглою нормою, вона завжди змінюється й розвивається, хоча б уже тому, що зростає й дитина, виходить у нові стадії суспільного й особистого розвитку, зростає й змінюється й наша країна. Тому жодна система виховних засобів не може бути встановлена назавжди.. Вона має бути так поставлена, щоб відображати необхідність руху й відкидати застарілі й непотрібні засоби"[4, с.23].

Крім цього, слід сказати й про те, що більшість викладачів різних вузів, кафедр педагогічної творчості й педагогічної майстерності скаржаться на катастрофічну нестачу годин для зазначених вище предметів, на скептичне ставлення керівників вузів до такого предмета. Особливо наголошуємо на тому, що багато викладачів розкриваючи теми оволодіння технологією та технікою мовлення вчителя та під час проведення практичних

занять за цими темами стикаються з певними труднощами. Ці труднощі пов'язані з тим, що викладачі не в достатній мірі володіють теоретичними знаннями та практичними навичками роботи над диханням, дикцією, розвитку мовлення, роботи з текстом. Нам здається, що причини знаходяться в тій самій відсутності системності у професійній підготовці майбутніх учителів та у відсутності підвищення кваліфікації та педагогічної майстерності викладачів вузів. Хоча ми не виключаємо й інших не менш істотних причин, про які сказано вище.

Перед педагогічною школою стоять два головних завдання: формування творчих якостей особистості студента та розкриття цієї особистості. Перше завдання включає в себе ідейне, естетичне та етичне виховання майбутнього педагога (формування світогляду, художнього смаку й морального обличчя). Розкриття ж творчого потенціалу індивідуальності досягається тільки шляхом професійного виховання й навчання.

Виходячи з того, що "педагогічне мистецтво" часто-густо називають театром одного актора... важливо знати принципи театральної дії та її закони". Слід окремо зробити застереження щодо поняття "театр одного актора", його характерних рис, схожості та відмінності від звичайного драматичного театру з тим, щоб вичленувати параметри, необхідні нам для професійної підготовки майбутнього вчителя. Зауважимо, що у процесі підготовки драматичного артиста й читця істотної відмінності немає, методика підготовки тут та сама.

Театр одного актора виник у середині 20-х років минулого століття. Він відрізняється оригінальною драматургією, сценічними засобами а, головне, способом існування актора на сцені. Ми маємо на увазі, що театр одного актора використовував такий драматичний матеріал, який у драматичному театрі не ставили з причини його "недраматургійності". Практики театру називали такий матеріал "розмовним", "безконфліктним". Підкреслимо, що саме з таким матеріалом найчастіше має справу вчитель.

Друга відмінність полягала в тому, що сценічні засоби театру одного актора повинні були "вміщуватися у валізу". Тобто в театрі одного актора не можна було побудувати декорацію у звичайному розумінні драматичного театру. Майданчик, на якому, як правило, працює читець, не дозволяє поставити обладнання кімнати або палубу корабля, не кажучи про інші більш габаритні предмети декораційного оформлення. Тому технічні засоби виразності, включаючи шумові, димові та інші ефекти, мають бути мінімальними. У більшості випадків робочий майданчик читця мало відрізняється від робочого місця вчителя у класі. Практично всі ці засоби театру одного актора легко можуть бути використані у звичайному шкільному класі.

І остання відмінність театру одного актора від звичайного драматичного театру-це спосіб існування актора на сцені. У драматичному театрі актор може "сховатися" за декорацію, грим, вбрання, образ, музику, нарешті за партнера, тобто він може не бути "самим собою". У театрі ж одного актора артист завжди виступає від свого імені. Нам уявляється, саме ця відмінність найбільш віддаляє читця від драматичного актора й найбільш наближає його до педагога. Існують і інші, менш істотні відмінності, але у рамках пропонованого дослідження вони не мають такого значення, як згадані.

Крім цього, відзначимо, що такий розподіл є достатньо умовним. Тому наше дослідження побудовано на основі принципів театральної школи, які застосовні для розвитку й тренування педагогічних навичок і вмінь майбутнього вчителя. Ми спиралися на дослідження В.Кан-Каліка та М.Никандрова. Ці дослідники відзначають деяку внутрішню схожість вимог, які А.Макаренко висуває щодо творчості педагога та актора. Ця обставина є аж ніяк не випадковою, й передусім тому, що сам А.Макаренко добре знав театр і як драматург, і як режисер, і як актор. Сьогодні можна з певністю говорити про вплив на

формування його творчої індивідуальності МХАТу, який сповідував театральну педагогіку К.Станіславського"[3, с. 45-45].

Отже, основою професійного виховання сучасного актора є система К.Станіславського. Ця система містить п'ять принципів, які можуть бути застосовані у процесі виховання педагога, саме: принцип життєвої правди; принцип ідейної спрямованості: "вчення про над завдання"; принцип дії- підґрунтя переживання й матеріалу для творчості; принцип органічності творчості; принцип творчого перевтілення в образ.

Кожний із зазначених театральних принципів знаходить своє відображення у практичній діяльності як актора, так і педагога.

К.Станіславський вбачав у сценічному мистецтві художньо узагальнене відображення дійсності, правдиве відтворення життєвих явищ і ситуацій. Тому правда життя, правдиве відображення дійсності становить головну вимогу великого майстра театральної педагогіки. У педагогіці це ніщо інше, як зв'язок навчання й виховання з життям. Інакше кажучи, проєктивна діяльність учителя.

Другий принцип учений вбачає в режисерському рішенні вистави, тлумаченні сценічних образів, ідейному втіленні сутності драматичного твору. Це майже без змін можна перенести в педагогічну діяльність, особливо у світлі нового педагогічного поняття "режисура уроку" (І.Зязюн) [8, с.67]. Цей принцип відіграє головну роль у конструктивній діяльності вчителя. Як і вистава, урок повинен мати надзавдання. А предмет (дисципліна)- наднадзавдання.

Третій принцип вкорінений в активності й дійовості мистецтва, обраних К.Станіславським як засадові. Активність і дієвість становлять підґрунтя для переживання й матеріал для творчості. У свою чергу, творче переживання й матеріал для творчості є провідними компонентами в організаторській діяльності педагога.

У процесі навчання у вузі формується творча особистість, відбувається саморегуляція її поведінки, розвиток та саморозвиток природних задатків та здібностей, підвищення загальної культури і духовності.

Проблему організації колективної творчої діяльності та провідної ролі особистості педагога в системі навчання було висвітлено у дослідженнях Б.Ананьєва, В.Кан-Каліка, М.Лазарева, А.Маркова, А.Макаренко, А.Мудрик, В.Роменець, С.Сисоєва, В.Сухомлинського, К. Ушинського та інших.

Процес підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності засобами театральної педагогіки став предметом вивчення відомих дослідників (В.Абрамян, О.Булатова, Ж.Ваганова, В.Вартанова, Л.Дубина, Ю.Єлісєнко, П.Єршов, І.Зязюн, В.Моргун, Г. Переухенко, Н. Тарасевич).

Отже, психолога-педагогічною наукою достатньо широко висвітлені аспекти професійної підготовки вчителя з використанням театральної педагогіки. Разом з тим недостатня увага приділяється комплексному впровадженню театральної культури у процес формування творчої індивідуальності викладача. Це стосується передусім режисерської! акторської самореалізації, без якої не обходиться у своїй діяльності викладач. Це вимагає від нього певних специфічних здібностей та вмінь, розвиненої уяви, основи образного дійового мислення, уваги, виразної міміки, досконалої культури мовлення, техніки релаксації тощо.

Цілісна система педагогічної майстерності є основою професійної виразності викладача, тобто уміння яскраво, захоплююче висловлювати власні почуття і думки, обирати найдоцільніші методи взаємодії з аудиторією студентів, тим самим досягати більших результатів у навчально-виховному процесі. Тому, на нашу думку, слід спрямувати увагу не лише на використання у підготовці майбутнього викладача окремих напрямів театральної педагогіки, а театральної культури в цілому, складником якої є театральна педагогіка.

Видатні діячі театральної педагогіки, актори, режисери, драматурги К.Станіславський, М.Чехов, Е.Вахтангов, М.Кнебель, Б.Брехт, Б.Шоу та інші у своїх працях запропонували цікаві підходи, здатність до формування людини-творця. Г.Крісті, Л.Новицька, З.Гіппіус, В. Петров визначили роль та ознаки тренінгу як форми заняття, стимулюючого активність студентів, який відіграє важливу роль в розвитку їх професійно-особистісних якостей.

Вагомий внесок у розуміння ролі і значення елементів театального мистецтва у діяльність вчителя внесли Ю.Азаров, В.Букатов, П.Ершов, І Зязюн, Ю.Львова та інші.

Студенти-майбутні вчителі не тільки здобувають знання, опановують зміст та особливості обраної професії, але й готуються стати особистістю в освітньому процесі, яка характеризується високим рівнем професійних знань, умінь та навичок, необхідних для встановлення взаємодії і взаєморозуміння з оточуючим середовищем.

Про значення особистості вчителя в освітньому процесі, говорив ще К.Ушинський: “У вихованні все повинно ґрунтуватися на особистості вчителя, тому що виховна сила впливає тільки із живого джерела людської особистості. Ніякі статути та програми, ніякий штучний організм, наскільки добре він не був би осмислений, не може заступити особистість у вихованні...Без особистого безпосереднього впливу вихователя на вихованця істинне виховання, що проникає в характер, неможливе. Тільки особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер” [10, с.47].

Особистість педагога виступає і джерелом розвиваючого впливу навчання і зразком, еталоном ставлення до справи, відданості ідеї, й інструментом переконання і настанови, тобто відіграє визначну роль у вирішенні всіх педагогічних завдань,

В.Сластьонін зазначає, що система педагогічної освіти розглядає майбутнього вчителя як об'єкт масового виробництва кадрів, ігнорує його як суб'єкта психічного та професійного розвитку, не створює умови, що стимулюють його до пошуку особистісного та значущого змісту професії [5, с.142]. Це положення заслуговує уваги, тому, що в умовах переходу до особистісно-орієнтованого навчання та виховання повинні створюватись оптимальні умови для професійного розвитку майбутніх вчителів.

Основою педагогічної діяльності є особистісні відносини між вчителем і учнем, викладачем та студентом, тобто багатством та неповторністю їх внутрішнього світу. Дослідження підтверджують, що інтерес до предмета, який вивчається, корельований ставленням учня або студента до педагога. Педагоги дуже часто втрачають авторитет не тому, що нічого сказати, а тому, що їх нецікаво слухати і вони механічно відпрацьовують час, відведений для викладання своєї дисципліни.

Таким чином, визначальним чинником успішності педагогічного процесу є професійна майстерність викладача, у синтезі його психолого-педагогічного мислення, професійно-педагогічних знань, навичок і вмінь, емоційно-вольових засобів виразності, що дають змогу педагогу успішно вирішувати навчально-виховні завдання.

Проблеми формування педагогічної майстерності вивчали О.Абдулліна, В.Бутенко, Ф.Гоноболін, Л.Задорожна, І.Зязюн, В.Кан-Калік, Л.Лимаренко, А.Макаренко, А.Мудрик, В. Сластьонін інші.

І.Зязюн зазначає, що “сутність майстерності-в особистості вчителя, в його позиції, здатності виявляти творчу ініціативу на ґрунті реалізації власної системи цінностей. Майстерність-це вияв найвищої форми активності особистості вчителя у професійній діяльності, активності, що базується на гуманізмі і розкривається в доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії у кожній конкретній ситуації навчання і виховання» [8, с.29], також розглядаються шляхи розвитку якостей майбутнього вчителя, які є основоположними: спостережливість, емпатія, динамізм, емоційна стабільність.

І. Зязюн виділяє наступні складові педагогічної майстерності:

- 1).гуманістична спрямованість (спрямованість на особистість іншої людини, утвердження словом і працею найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки та стосунків);
- 2).професійна компетентність (знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології, вміння й навички);
- 3).педагогічні здібності (індивідуальні передумови успішної діяльності, стимулятори професійного зростання):
 - комунікативність-уміння спілкуватися, легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції;
 - перцептивні здібності - професійна проникливість, пильність, педагогічна інтуїція, здатність розуміти іншу людину;
 - динамізм особистості-здатність впливати на іншу особистість;
 - емоційна стабільність-здатність володіти собою, зберігати самоконтроль, здійснювати саморегуляцію;
 - оптимістичне прогнозування розвитку особистості;
 - креативність-здатність до творчості, спроможність генерувати оригінальні ідеї, відходити від традиційних схем, швидко розв'язувати проблемні ситуації;
- 4) педагогічна техніка (уміння використовувати психофізичний апарат як інструмент виховного впливу, володіти своїм тілом, мовленням, увагою, уявою, настроєм, методикою впливу вербальних та невербальних засобів) [8, с.174-175].

Отже, на основі розглянутих понять ми визначаємо педагогічну майстерність як вищий рівень педагогічної діяльності, який виявляється в тому, що у відведений час педагог досягає оптимальних результатів у роботі з дітьми. Це комплекс якостей особистості, який забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності. Фундаментом розвитку професійної майстерності вчителя виступають професійні знання з педагогіки, теорії і методики роботи з класом; особливостей психології та фізіології дітей; знання національного фольклору (народних обрядів, традицій, звичаїв); широка загальна ерудиція.

На думку таких дослідників як В.Абрамян, М.Барахтян, О.Булатова, Ж.Ваганова, Г.Гаріпова, Ю.Слісовенко, І.Зязюн, Н.Тарасевич на сучасному етапі розвитку освіти потрібні артистичні педагоги з широким діапазоном емоційних проявів, здатні творчо передавати учням багатства культури, а серед засобів, які впливають на формування особистості майбутнього вчителя, вдосконалення педагогічної майстерності, театральна педагогіка посідає важливе місце.

Слід наголосити, що ефективність професійної діяльності майбутнього вчителя залежить від рівня сформованості у нього такої комплексної якості як педагогічний артистизм. Поняття “артистизм” це латинське слово, що означає «ремесло, мистецтво, наука, вміле володіння, майстерність» [2; с. 234].

В.Абрамян, дає наступне визначення цього поняття: артистичність-це “сукупність кількох спеціальних здібностей, пов'язаних з фізичною організацією актора, з особливостями його емоційного апарату та своєрідністю його творчого мислення” [1, с.101].

О.Булатова, у свою чергу, зазначає що, артистичність педагога-це”.. уміння скинути маску турбот, хвилювань та негараздів, здатність показувати обличчям і жестами лише те, що стосується справи, допомагає здійсненню навчально-виховних завдань [2, с. 57].

К.Станіславський вважав, що артистичність-це особливий дар, властивий тільки поодиноким, геніальним акторам, який виявляється в найвищому рівні виконавської майстерності і художності [5, с. 112].

Таким чином ми визначили, що це поняття має подвійне значення. По-перше, артистизм-це видатні здібності, художня обдарованість, по-друге, це-висока майстерність,

віртуозність, досягнута в мистецтві чи у будь-якій галузі, а відносно до педагогіки, артистизм-це якість педагога-майстра, котра функціонує на всіх етапах процесу педагогічної творчості.

Артистизм як провідну якість особистості педагога-майстра досліджували В.Абрамян, Ш.Амонашвілі, М.Барахтян, О.Булатова, Ж.Ваганова, Г.Гарипова, В.Загвязинський, І. Зязюн, Л. Майковська та інші.

На основі аналізу наведених тлумачень досліджуваної категорії ми визначаємо педагогічний артистизм як комплекс професійно-значущих, взаємозв'язаних та взаємообумовлених якостей особистості викладача, який забезпечує досконале володіння способами педагогічної техніки та навичками перевтілення, виразної, естетично-привабливої передачі навчального матеріалу з метою максимальної реалізації індивідуального потенціалу викладача.

Педагогічний артистизм включає в себе:

- великий арсенал засобів вербальної і невербальної комунікації, образне мислення, відчуття внутрішньої свободи, багатство виявів особистості, розвинуту увагу, уяву, вишуканість, одухотвореність;
- здатність до перевтілення, привабливість, емоційність;
- уміння розуміти внутрішній стан студента, точно впливати на нього, встановлювати стосунки на позиціях психологічної рівності, перебудовувати власну поведінку залежно від педагогічних ситуацій;
- уміння транслювати оптимізм, позитивне ставлення до учнів, уникати комунікативних штампів: передбачуваності реакцій і дій, стереотипів поведінки, які не дозволяють учителю повністю розкритися як особистості;
- оптимальне поєднання загальнолюдських і професійно-необхідних знань, умінь, навичок, які дозволяють стимулювати й діагностувати рівень розвитку інтелектуальної і духовної сфер учня, вводити його у світ мистецтва, організовувати продуктивну діяльність, формувати соціально-ціннісні орієнтири.

Педагогічний артистизм має прояви і у процесі гуманістичної взаємодії учня і вчителя на основі емоційно-тонкої чутливості і співпереживання, розвинутого відчуття міри й адекватності поведінки, характерних для професійної рефлексії.

За визначенням Г.Переухенко, “театральна педагогіка-це наука про мистецтво навчання й виховання актора як особистості, котра здатна до відтворення суттєвих ознак людського життя у процесі рефлексивної діяльності” [9; с. 29], яка також, на думку видатного педагога Г.Крісті “розвиває й шліфує природні задатки своїх учнів, надає їм необхідні знання й навички, організує талант, допомагає йому стати гнучким, здатним відгукуватися на будь-яке творче завдання” [5. с. 13].

На основі цих досліджень можна зробити висновок, що педагогічне і театральне мистецтво має ряд спільних процесуальних характеристик, а саме:

- процес театральної та педагогічної творчості здійснюється в обставинах публічного виступу безпосередньо у присутності групи людей, які є активними співучасниками процесу;
- театральна і педагогічна діяльність через свою специфіку робить об'єкт свого впливу одночасно і суб'єктом творчості, співавтором, без активної участі якого, сам процес творчої активності неможливий;
- в основі акторської і педагогічної творчості лежить творчість, яка здійснюється у відведений для цього час, що потребує від творця оперативності в управлінні своїм психічним станом і своєчасним створенням творчого самопочуття;

- результати театральної і педагогічної творчості динамічні, вони розвиваються, змінюються, тобто це динамічний процес;
- театральна і педагогічна діяльність носить колективний характер;

Отже, в театральній і педагогічній діяльності знаходимо деякі спільні риси, тому використання у педагогічній майстерності елементів театральної педагогіки, є ефективним засобом підготовки майбутніх студентів до активної творчої діяльності.

Процес формування загально-педагогічних умінь з точки зору підвищення якості професійної підготовки студентів педагогічних вузів є важливим засобом оволодіння практичною психолого-педагогічною дією.

Він дає можливість оволодівати засобами саморегуляції, інтуїції, впливу на аудиторію, уміння ставити та вирішувати надзавдання своїх дій, розвивати творчу уяву, емоційну культури викладача тощо.

Як засвідчує досвід, тільки педагог з якостями артистичної особистості може самоствердитися та сформувати мотиваційно-ціннісні відносини до змісту освіти і передати учню досвід попередніх поколінь відповідними педагогічними засобами.

Все вище зазначене дозволяє зробити висновок, що проблема формування творчої індивідуальності викладача засобами театральної педагогіки є актуальною і в подальшому буде розглядатися засобами науково-педагогічних досліджень.

Список літератури: 1.Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка. - К.: Лібра, 1996. - 224 с. 2.Булатова О.С. Педагогический артистизм: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений.-М.: Изд-кий центр «Академия», 2001. -240с. 3.Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество.-М., 1990. 120 с. 4.Макаренко А.С. Сочинения: В 7-ми т. – М., 1958.- Т.5.- -478 с. 5.Сластенин-В.А. Формирование профессиональной культуры учителя., Учеб. пособ,-М.: Прометей, 1993. - 177 с. 6.Станиславський К. С. Собрание сочинений: В 8-ми т.-М.. 1955.-Т. 3.,310с. 7.Станиславский К.С. Моя жизнь в искусстве //Собр. соч.: В 8 т.-М.: Искусство, 1954. - Т.І.- 511 с. 8.Педагогічна майстерність: Підручник /І.А-Зязюн, Л.В Кршущенко, І Ф.Кривонос та ін.; За ред. І.А Зязюна.- 2-ге вид., допов. і перероби.-К.:Вища шк., 2004.- 422 с. 9.ПереухенкоГЛ. Використання методів театральної педагогіки в процесі оволодіння основами педагогічної майстерності //Наукові записки.-Випуск 32. Частина П.-Кіровоград: РВЦКДПУ ім. В. Винниченка, 2001.- 126 с. 10.Уишнський К.Д. Три злемента школи //Избр. пед. соч.: В 2 т.-М.:Педагогіка -1974. -ТІ. – 320 с.

Л.А.Калініна

ВПЛИВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті розглядаються питання формування педагогічної майстерності майбутніх вчителів засобами театральної педагогіки як одного з важливих компонентів професійної компетентності вчителя.

Л.А.Калинина

ВЛИЯНИЕ ТЕАТРАЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

В статье рассматриваются вопросы формирования педагогического мастерства будущих учителей способами театральной педагогики как одного из важных компонентов профессиональной компетентности учителя.

L.A. Kalinina

THE INFLUENCE OF THE THEATRE EDUCATION SCIENCE ON THE FORMATION OF THE PEDAGOGICAL CRAFT ON THE TEACHER'S

The question of the formation of the teacher's education science on the future teacher's by the means of the theatre science as one of the most important part of the special teacher's competence is showed in the article.

Стаття надійшла до редакції 30.06.10

УДК 378

*Борейко Н.Ю.
м. Харків, Україна*

**ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНОГО ПРОФІЛЮ**

Вступ. Висока динамічність розвитку світу та виробництва, а також інтеграція України до європейського простору збільшує конкуренцію на ринку навчальних послуг та висуває до освіти нові вимоги. Також, згідно з положеннями Болонської декларації реформування вищої освіти вимагає модернізації змісту підготовки майбутніх фахівців відповідно до сучасних світових вимог... [1]. Тому важливим стає формування фахівця готового до постійного розвитку та вдосконалення, і поряд з необхідним рівнем професійних знань та професійної компетентності він повинен мати високий рівень професійної культури (професійних цінностей та інтересів, певні особистісні якості, високий рівень творчого потенціалу).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін "культура", звичайно, не є новим. Своїм походженням воно зобов'язане латинському слову cultura (обробка, догляд, поліпшення). У такому значенні термін "культура" вживали філософи Б.Спіноза, Т.Мор та ін. У подальшому це поняття більше сприймалося у значенні просвіти, освіченості, вихованості людини. Сьогодні поняття "культура" передбачає спосіб визначення сфери історичної активності людини та її діяльності, як суб'єкта історичного процесу.

У науковій літературі з'явилися окремі роботи (А.Ашеров, І.Васильєв, О.Коваленко, Н.Ничкало та ін.), в яких трактується поняття «професійна культура», але для практичної організації процесу формування професійної культури цих праць недостатньо, необхідно, як зазначає Т.Назарова, "втілення тактики моделі її організації в навчальний процес через упровадження моделі останнього і тотожних йому моделей управління цим процесом" [2, с.10], тобто необхідно розробити та втілити модель навчально-виховного й управлінського процесу, що об'єднує у собі провідну концепцію та поетапний зміст, форми і засоби досягнення мети формування професійної культури. Розробка технології дозволяє зробити цей процес студентів керованим, а також забезпечують його корекцію.

Мета дослідження полягає у визначенні складових професійної культури та технології їх формування у студентів вищої технічної школи.